

MUSIQA TA'LIMI TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING STRATEGIK PEDAGOGIK TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHNING YAXLIT PEDAGOGIK TIZIMI

E'zozxon Qobilova,

Qo'qon davlat universiteti, Musiqa nazariyasi kafedrası mudiri,
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) professor.

ezozqobilova1977@gmail.com

0009-0001-1275-3080

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v19iB.1864>

MAQOLA HAQIDA/ О СТАТЬЕ	ANNOTATSIYA/ АННОТАЦИЯ
Qabul qilindi: 2-oktabr 2026-yil Tasdiqlandi: 5-oktabr 2026-yil Jurnal soni: 19-B Maqola raqami: 30 KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА musiqa ta'limi transformatsiyasi, strategik pedagogik tafakkur, bo'lajak musiqa o'qituvchisi, yaxlit pedagogik tizim, kasbiy kompetensiya, prognostik faoliyat, pedagogik strategiya, refleksiya, kreativ yondashuv, pedagogik loyihalash	Mazkur maqolada musiqa ta'limi transformatsiyasi sharoitida bo'lajak musiqa o'qituvchilarining strategik pedagogik tafakkurini rivojlantirish muammosi yaxlit pedagogik tizim nuqtayi nazaridan tahlil etilgan. Strategik pedagogik tafakkurning mazmuni, tarkibiy komponentlari, rivojlanish mexanizmlari hamda uni bo'lajak musiqa o'qituvchilarini kasbiy tayyorlash jarayoniga integratsiyalashning metodologik asoslari ochib berilgan. Kompetensiyaviy, tizimli, faoliyatga yo'naltirilgan va refleksiv yondashuvlarning o'zaro integratsiyasi asosida strategik pedagogik tafakkurni rivojlantirishning mualliflik konseptual modeli taklif etilgan. Modelning maqsadli, mazmuniy, jarayonli-texnologik va diagnostik-natijaviy bloklari, shuningdek, kognitiv-tahliliy, prognostik, maqsadli-strategik, kreativ-variativ, refleksiv-baholovchi hamda faoliyat-amaliy komponentlari tavsiflangan. Musiqa ta'limida pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, istiqbolli natijalarni prognozlash, muqobil o'qitish strategiyalarini ishlab chiqish va pedagogik qarorlarning samaradorligini baholashga yo'naltirilgan metodik imkoniyatlar asoslangan. Maqola natijalari bo'lajak musiqa o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish bo'yicha nazariy-metodologik va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun xizmat qiladi.

ABOUT THE PAPER	ANNOTATION
Accepted: 2 October 2026 Approved: 5 October 2026 Volume: 19-B Paper number: 30 KEYWORDS music education transformation, strategic pedagogical thinking, prospective music teacher, holistic pedagogical system, professional competence, pedagogical forecasting, teaching strategy, reflection, creativity, pedagogical design	This article examines the development of strategic pedagogical thinking among prospective music teachers from the perspective of a holistic pedagogical system in the context of music education transformation. It clarifies the essence, structural components, developmental mechanisms, and methodological foundations of integrating strategic pedagogical thinking into the professional preparation of future music educators. A conceptual model is proposed through the integration of competency-based, systemic, activity-oriented, and reflective approaches. The model comprises target, content, process-technological, and diagnostic-outcome blocks, together with six interrelated components: cognitive-analytical, prognostic, goal-strategic, creative-variative, reflective-evaluative, and practical-activity. The article substantiates methodological opportunities for analysing pedagogical situations, forecasting educational outcomes, designing alternative teaching strategies, and evaluating pedagogical decisions in music education. The findings provide a conceptual basis for improving the theoretical and methodological foundations of prospective music teachers' professional training.

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimida kechayotgan transformatsion jarayonlar pedagog kadrlarni tayyorlash mazmuni, metodologiyasi va tashkiliy-pedagogik mexanizmlarini qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Ta'limning raqamlashtirilishi, kompetensiyaviy yondashuvning ustuvorlik kasb etishi, o'quvchilarning individual ta'lim ehtiyojlari va ijodiy imkoniyatlariga e'tiborning kuchayishi o'qituvchidan nafaqat mavjud bilimlarni yetkazishni, balki pedagogik jarayonni istiqbolli rejalashtirish, o'zgaruvchan sharoitlarni tahlil qilish, ehtimoliy muammolarni oldindan aniqlash va samarali qarorlar qabul qilishni ham talab etmoqda. Shu jihatdan bo'lajak o'qituvchilarda strategik pedagogik tafakkurni rivojlantirish pedagogik ta'limni modernizatsiyalashning muhim ilmiy-amaliy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Musiqa ta'limi o'zining mazmuni va faoliyat xususiyatlariga ko'ra alohida metodologik yondashuvni talab qiladi. Chunki mazkur ta'lim yo'nalishida nazariy

bilimlar, ijrochilik mahorati, musiqiy idrok, badiiy talqin, estetik qadriyatlar va pedagogik faoliyat o'zaro uzviy aloqada namoyon bo'ladi. Bo'lajak musiqa o'qituvchisi o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish, repertuarni maqsadga muvofiq tanlash, musiqiy asarlarni o'rgatish metodlarini belgilash, jamoaviy ijrochilik faoliyatini tashkil etish hamda erishilgan natijalarni baholash jarayonlarida bir-biri bilan bog'liq ko'plab pedagogik vazifalarni hal etadi. Ushbu vazifalarni samarali bajarish esa kasbiy bilim va ijrochilik ko'nikmalaridan tashqari, strategik fikrlash, prognozlash, muqobil yechimlarni ishlab chiqish va o'z faoliyatini refleksiv baholash qobiliyatlarini ham talab qiladi. Strategik pedagogik tafakkur muayyan ta'limiy maqsadga erishish uchun mavjud pedagogik vaziyatni tizimli tahlil qilish, istiqboldagi natijalarni oldindan ko'ra bilish, ustuvor vazifalarni belgilash, o'zaro bog'liq pedagogik harakatlarni loyihalash va ularning samaradorligini baholashga yo'naltirilgan integral intellektual-kasbiy faoliyat sifatida talqin qilinishi mumkin. Uning mazmuni

strategik reja tuzish bilan cheklanmaydi; u o'qituvchining vaziyatni anglashidan boshlab pedagogik qarorlarni amalga oshirish, natijalarni tahlil qilish va keyingi faoliyat yo'nalishlarini qayta belgilashgacha bo'lgan uzluksiz jarayonni qamrab oladi. Muammoning dolzarbligi shundaki, bo'lajak musiqa o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida musiqiy-nazariy bilimlar, ijrochilik kompetensiyalari va metodik ko'nikmalarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilgan holda, ularning mazkur imkoniyatlarni yagona strategik maqsad atrofida birlashtirish qobiliyatini rivojlantirish masalasi ham tizimli ravishda hal etilishi lozim. Xususan, musiqiy bilimlarni o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlariga moslashtirish, darsning uzoq muddatli natijalarini belgilash, ta'limiy muammolar uchun muqobil yechimlarni ishlab chiqish hamda pedagogik tajribadan kelib chiqib faoliyatni takomillashtirish strategik pedagogik tafakkurning muhim ko'rinishlaridir. Shu sababli mazkur maqolada musiqa ta'limi transformatsiyasi sharoitida bo'lajak o'qituvchilarning strategik pedagogik tafakkurini rivojlantirish yaxlit pedagogik tizim sifatida ko'rib chiqiladi.

Tadqiqotning asosiy e'tibori strategik pedagogik tafakkurning tarkibiy tuzilishini aniqlashtirish, uning rivojlanishini ta'minlovchi metodologik yondashuvlarni uyg'unlashtirish va oliy pedagogik ta'lim jarayonida qo'llash mumkin bo'lgan konseptual modelni asoslashga qaratiladi.

Adabiyotlar tahlili va tadqiqot metodologiyasi

Pedagogik tafakkur va o'qituvchining kasbiy bilimlarini rivojlantirish masalalari ta'lim nazariyasida muhim o'rin egallaydi. L.S. Shulman o'qituvchining kasbiy tayyorgarligini tahlil qilishda fan mazmuniga oid bilimlar bilan bir qatorda pedagogik mazmuniy bilimlarning ahamiyatini asoslab bergan. Uning yondashuvi o'qituvchining ma'lum bir bilimni bilishi bilan uni o'quvchiga tushunarli va samarali shaklda yetkaza olishi o'rtasidagi farqni ochib beradi [1]. Mazkur nazariy qarash musiqa ta'limida ham muhimdir, chunki musiqiy asar, uning nazariy xususiyatlari yoki ijrochilik usullarini bilish ushbu bilimlarni ta'limiy maqsadga muvofiq tashkil etish qobiliyatining o'zi bilan teng emas.

Strategik pedagogik tafakkurni rivojlantirishda o'qituvchining kasbiy bilimlarini pedagogik vaziyatga mos ravishda qo'llash, faoliyatning turli variantlarini solishtirish va qabul qilingan qarorlarning oqibatlarini baholash imkoniyatlari alohida ahamiyatga ega. Bunda strategik tafakkur kasbiy bilimlarning oddiy yig'indisi sifatida emas, balki ularni maqsadli, izchil va istiqbolga yo'naltirilgan tarzda safarbar etuvchi mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Kompetensiyaviy yondashuv ta'lim natijalarini bilimlar hajmi bilangina emas, balki o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalardan real kasbiy vaziyatlarda foydalanish qobiliyati bilan baholashga asoslanadi. Mazkur yondashuv doirasida bo'lajak musiqa o'qituvchisining strategik pedagogik tafakkuri musiqiy-pedagogik vazifalarni mustaqil hal etish, o'quv jarayonini loyihalash, o'zgaruvchan sharoitlarga moslashish va o'z faoliyati uchun mas'uliyatni anglash bilan bog'liq holda rivojlanadi. Tizimli yondashuv pedagogik hodisalarni o'zaro aloqador elementlar, ularning funksiyalari va yaxlit natijasi nuqtayi nazaridan o'rganishni nazarda tutadi. Ushbu yondashuvga ko'ra, strategik pedagogik tafakkurni rivojlantirish alohida fan yoki bitta metod bilan chegaralanmasligi, balki musiqiy-nazariy tayyorgarlik, ijrochilik amaliyoti, musiqa o'qitish metodikasi, pedagogik amaliyot va refleksiv faoliyat o'rtasidagi uzviy aloqalarni ta'minlashi lozim.

Musiqa ta'limi sohasidagi zamonaviy tadqiqotlarda ham kasbiy kompetensiyalarni ko'p komponentli va o'zaro integratsiyalashgan tuzilma sifatida o'rganishga e'tibor kuchaymoqda. Jumladan, 2026-yilda e'lon qilingan kompetensiyaga yo'naltirilgan musiqa o'qituvchilarini tayyorlash modeliga bag'ishlangan tadqiqotda kognitiv, faoliyatga oid, interpretativ, qadriyatli va refleksiv komponentlarning o'zaro aloqasi konseptual hamda empirik jihatdan ko'rib chiqilgan [2]. Bu yondashuv musiqa o'qituvchisining kasbiy tayyorgarligini alohida ko'nikmalar

yig'indisi emas, balki o'zaro ta'sirlashuvchi tarkibiy qismlar birligi sifatida talqin qilish imkonini beradi. Tahlil qilingan yondashuvlar strategik pedagogik tafakkurning ayrim jihatlarini asoslashga imkon beradi. Biroq mazkur maqola doirasidagi muhim vazifa — ularni bo'lajak musiqa o'qituvchilarini tayyorlashning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda yaxlit tizimga birlashtirishdir. Bunda musiqiy-badiiy tafakkur bilan pedagogik maqsadlarni belgilash, ta'limiy natijalarni prognozlash va o'z faoliyatini tahlil qilish jarayonlari o'rtasidagi aloqalar markaziy o'rin egallaydi.

Tadqiqotning metodologik asosini tizimli, kompetensiyaviy, faoliyatga yo'naltirilgan va refleksiv yondashuvlarning integratsiyasi tashkil etadi. Ushbu yondashuvlar strategik pedagogik tafakkurni bir tomondan shaxsning intellektual-kasbiy sifati, ikkinchi tomondan esa maqsadli pedagogik faoliyat davomida rivojlanadigan murakkab qobiliyatlar tizimi sifatida tahlil qilish imkonini beradi.

Tizimli yondashuv strategik pedagogik tafakkurning tarkibiy komponentlari, rivojlanish shart-sharoitlari, pedagogik vositalari va kutiladigan natijalari o'rtasidagi munosabatlarni aniqlashga xizmat qiladi. Kompetensiyaviy yondashuv esa nazariy bilimlarning amaliy vaziyatlarda qo'llanishi, pedagogik qarorlar qabul qilish va kasbiy vazifalarni mustaqil bajarish imkoniyatlarini asosiy mezon sifatida belgilaydi. Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv strategik tafakkurning real pedagogik topshiriqlar, loyihalar, musiqiy-ijodiy mashg'ulotlar va pedagogik amaliyot jarayonida rivojlanishiga urg'u beradi. Refleksiv yondashuv o'z navbatida bo'lajak o'qituvchining qabul qilgan qarorlarini tahlil qilishi, erishilgan natijalarni maqsadlar bilan taqqoslashi, xatolar sabablarini aniqlashi va keyingi faoliyat strategiyasini takomillashtirishini nazarda tutadi.

Maqolada nazariy tahlil, qiyosiy tahlil, pedagogik modellashtirish, tizimlashtirish va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Mazkur metodlar ilmiy-pedagogik manbalardagi yondashuvlarni o'zaro taqqoslash, strategik pedagogik tafakkurning tarkibiy tuzilishini konseptual jihatdan asoslash hamda uni rivojlantirishga qaratilgan yaxlit pedagogik tizim modelini ishlab chiqish uchun qo'llanildi. Maqolaning metodologik chegarasini alohida qayd etish zarur: unda taqdim etilgan model nazariy-konseptual taklif hisoblanadi. Uning samaradorligi haqida statistik yoki tajriba-sinov natijalari keltirilmaydi, chunki bunday xulosalar maxsus ishlab chiqilgan diagnostik mezonlar, amaliy tajriba va empirik ma'lumotlarni talab qiladi.

Natijalar

Bo'lajak musiqa o'qituvchisining strategik pedagogik tafakkuri musiqiy bilimlar, ijrochilik tajribasi, pedagogik mahorat va kasbiy qadriyatlarni yagona maqsad sari yo'naltirishga imkon beruvchi murakkab intellektual-kasbiy tuzilmadir. U ta'limiy vaziyatni shunchaki anglash yoki dars rejasini tuzishdan farqli ravishda, pedagogik faoliyatning istiqbolini ko'ra bilish, turli yechimlarni baholash va tanlangan strategiyani sharoitga moslashtirishni ham qamrab oladi. Musiqa darsida mazkur tafakkur, masalan, o'quvchilarning musiqiy eshitish qobiliyati, ritmni his etishi yoki jamoaviy kuylash ko'nikmalaridagi farqlarni tahlil qilishdan boshlanadi. O'qituvchi ushbu tahlil asosida o'quv maqsadlarini belgilaydi, repertuar va metodlarni tanlaydi, ehtimoliy qiyinchiliklarni oldindan hisobga oladi hamda mashg'ulot yakunida natijalarni baholash mezonlarini ishlab chiqadi. Demak, strategik pedagogik tafakkur ta'limiy maqsad, pedagogik vosita, faoliyat natijasi va refleksiya o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ta'minlaydi.

Mazkur tadqiqot doirasida strategik pedagogik tafakkurning kognitiv-tahliliy component musiqiy-pedagogik vaziyatni chuqur anglash, muammoning sabablarini aniqlash, mavjud bilim va tajribalarni tizimlashtirish, o'quvchilarning tayyorgarlik darajasi hamda ta'limiy ehtiyojlarini tahlil qilish qobiliyatini ifodalaydi. Ushbu component strategik qarorlar uchun zarur bo'lgan

axborot va daliliy asosni yaratadi. Prognostik komponentpedagogik faoliyatning ehtimoliy natijalarini oldindan ko'ra bilish, o'quvchilarning musiqiy rivojlanish istiqbollarini baholash, yuzaga kelishi mumkin bo'lgan qiyinchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish yo'llarini belgilashni qamrab oladi. Prognostik tafakkur o'qituvchiga faqat joriy vazifalarni emas, balki uzoq muddatli rivojlanish maqsadlarini ham hisobga olish imkonini beradi. Maqsadli-strategik component pedagogik maqsadlarni ustuvorliklar asosida belgilash, ularni erishish mumkin bo'lgan natijalarga aylantirish, vazifalar ketma-ketligini rejalashtirish va resurslardan oqilona foydalanish qobiliyatini ifodalaydi.

Muhokama

Musika ta'limida u repertuar tanlash, dars bosqichlarini rejalashtirish, ijrochilik ko'nikmalarini bosqichma-bosqich rivojlantirish va ta'limiy natijalarni belgilashda namoyon bo'ladi.

Kreativ-variativ component pedagogik muammolarga bir nechta muqobil yechim taklif qilish, turli metodlarni uyg'unlashtirish, musiqiy materialni o'quvchilarning xususiyatlariga moslashtirish va kutilmagan vaziyatlarda yangi yechimlarni ishlab chiqish qobiliyatini anglatadi. Mazkur component strategik tafakkurning moslashuvchanligini ta'minlaydi.

Refleksiv-baholovchi component o'z faoliyatini tanqidiy tahlil qilish, belgilangan maqsadlar bilan erishilgan natijalarni taqqoslash, pedagogik qarorlarning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash hamda keyingi faoliyatni takomillashtirishni qamrab oladi. Refleksiya strategik rejaning bir martalik hujjat bo'lib qolmasdan, doimiy ravishda yangilanadigan kasbiy vositaga aylanishiga xizmat qiladi. Faoliyat-amaliy component ishlab chiqilgan strategiyani amaliyotga tatbiq etish, pedagogik harakatlar ketma-ketligini tashkil qilish, o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatish, kutilmagan vaziyatlarga javob berish va qabul qilingan qarorlarning amaliy natijalarini kuzatish qobiliyatini ifodalaydi. Ushbu component strategik niyatning real pedagogik faoliyatda namoyon bo'lishini ta'minlaydi.

Mazkur komponentlar mustaqil holda mavjud bo'lsa-da, samarali strategik pedagogik tafakkurda ular o'zaro bog'liq faoliyat yuritadi. Tahlil prognoz uchun asos yaratadi; prognoz maqsadlarni aniqlashtiradi; maqsadlar strategik rejalashtirishni belgilaydi; kreativ-variativ fikrlash muqobil yechimlarni ishlab chiqadi; amaliy faoliyat rejaning

hayotiylikini sinaydi; refleksiya esa keyingi strategik qarorlar uchun yangi axborot beradi.

Musika ta'limi transformatsiyasi sharoitida bo'lajak o'qituvchilarning strategik pedagogik tafakkurini rivojlantirish ularning kasbiy tayyorgarligini yangi mazmun bilan boyitishni, nazariy bilimlar, ijrochilik mahorati, metodik kompetensiya va refleksiv faoliyatni o'zaro uyg'unlashtirishni talab etadi. Strategik pedagogik tafakkur pedagogning mavjud vaziyatni tahlil qilishi, istiqboldagi natijalarni prognozlashi, ustuvor maqsadlarni belgilashi, muqobil qarorlar ishlab chiqishi va o'z faoliyatini takomillashtirishi bilan tavsiflanadi.

Xulosa

Maqolada strategik pedagogik tafakkurning kognitiv-tahliliy, prognostik, maqsadli-strategik, kreativ-variativ, refleksiv-baholovchi va faoliyat-amaliy komponentlarini o'zaro bog'liq holda rivojlantirish zarurligi asoslandi. Ushbu komponentlar bir-birini to'ldirishi va pedagogik qarorlarni ishlab chiqishdan tortib ularning natijalarini tahlil qilishgacha bo'lgan uzluksiz jarayonni ta'minlashi bilan ahamiyatlidir. Tadqiqot doirasida maqsadli, mazmuniy, jarayonli-texnologik va diagnostik-natijaviy bloklardan iborat yaxlit pedagogik tizimning konseptual modeli taklif etildi. Modelni amalga oshirishda integratsiyalashgan kasbiy-ta'limiy muhit, muammoli va prognostik topshiriqlar, mustaqil pedagogik loyihalash, refleksiv faoliyat va raqamli vositalardan maqsadli foydalanish muhim pedagogik shart-sharoitlar sifatida belgilandi. Strategik pedagogik tafakkurni rivojlantirishning diagnostik-tahliliy, prognostik-loyihaviy, faoliyatga tatbiq etuvchi va refleksiv-tuzatuvchi mexanizmlarini o'zaro uyg'unlashtirish talabalarning kasbiy vazifalarni mustaqil hal etish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qilishi mumkin. Biroq taklif etilgan tizimning samaradorligi haqida qat'iy xulosa chiqarish uchun uning amaliyotga tatbiq etilishi, diagnostik vositalarning validligi va ishonchliliigi tekshirilishi hamda tajriba-sinov natijalari statistik jihatdan tahlil qilinishi zarur.

Kelgusidagi tadqiqotlarda strategik pedagogik tafakkurning har bir komponenti uchun aniq indikatorlar ishlab chiqish, diagnostik topshiriqlar majmuasini shakllantirish, pedagogik tajriba-sinov dasturini yaratish va model samaradorligini empirik ma'lumotlar asosida tekshirish maqsadga muvofiq. Bu esa bo'lajak musika o'qituvchilarini tayyorlashda strategik tafakkurni rivojlantirishning ilmiy asoslangan metodikasini yaratish uchun zamin bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Shulman L. S. Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching // Educational Researcher. – 1986. – Vol. 15, No. 2. – P. 4–14. – DOI: 10.3102/0013189X015002004.
2. Liu M., Holubnycha L., Kravchenko H. A Competence-Oriented Framework for Music Teacher Education: Conceptual Model and Empirical Validation of Students' Perceived Self-Efficacy // Frontiers in Education. – 2026. – Vol. 11. – DOI: 10.3389/educ.2026.1879004.
3. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-637, 2020-yil 23-sentabr.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida".

5. Qobilova E. B. O'qituvchilarda strategik pedagogik tafakkurni rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari // Qo'qon universiteti xabarnomasi. – 2026. – DOI: 10.54613/ku.v19iB.1829.
6. Qobilova, Ezozxon. "The Significance Of Interdisciplinary Connection In The Formation Of Music Literacy In Children With Hearing Defect In Music Lessons." Uzbekistan Educational Research Journal 1.1 (2024).
7. Qobilova, Ezoz. "THE PLACE OF FOLK SONGS IN ISAJAN SULTAN'S STORIES." American Journal Of Social Sciences And Humanity Research 4.02 (2024): 44-49.
8. Azizxonova, M., and E. Qobilova. "YoSHLARNI MUSIQIY MADANIYATI VA MA'NAVİYATNI SHAKLLANTIRISHDA MUSIQIY TARBIYANING AHAMIYATI." Oriental Art and Culture 3 (2022): 51-57.